

це ніяк не те саме, що „окраїна“, бо ненаголошене применникове чи наросткове У (В) ніколи не переходить в О, що надає слову інше значіння. Вказана особливість є особливістю української мови, якої московська мова не має. (Див. поясн. цього, напр., в „Ріднім писанні“ проф. І. Огієнка, с. 88—90). Це є також показником, що назва Україна, Вкраїна є українського походження, своя, рідна. А назва Русь чужа, принесена завойовником. Вона пізніша від назви Вкраїна. Вважати назву Вкраїна, як твердить Д-ко, географічною, дивно.

Д-ко пише, що назва Русь „стала нашим національним іменем“, а потім загубила це значіння, щоб її замінила назва „окраїни“ (с. 19); — цього твердження Д-ко пояснити не може, бо тому перечить логічно його ж твердження про окраїну. Частина, окраїна, пограниччя ніколи не може замінити цілість й покрити його, а слово, назва завжди зв'язується з поняттям, предметом, уявою. Твердження, що назву Русь принесли шведи, те ж противне логіці: не можна принести другому того, чого сам не маєш і не знаєш. Більш як 150 років норманісти й інші шукали назви „Русь“ у шведів і такого слова не найшли. (Шахматов, „Древ. суд. Рус. плем.“, Петроград, 1919, с. 52).

Не дав підручник і пояснення терміну „земля“. В зв'язку з українською історією з-перед 862 р. подав я його пояснення в „Рід-Мові“ (ч. 5, 1934 р.), а проф. Огієнко додав від себе, що і в Остромировому Єванг. 1056 р. слово βασιλεία (царство, держава) переклали „земля“. Проф. Д-ко сам не цікавився першими джерелами, тому і його підручник не передасть студентам зацікавлення ними. Шкода. Можливо, що й України, як би зацікавився джерелами, не називав би окраїною. В Пересопницькому перекладі Євангелії на українську мову 1556 р. часто вжите слово „україна“ там, де по грецьки стоїть χώρα (страна, область, земля) μέρος (жребій, уділ, страна в певних межах), з чого ясно, що „україна“ ніяк не окраїна; відповідні грецькі слова ніколи не означають ні пограниччя, ні окраїни. Я подав основні грецькі означення. Про це пишу в спеціальній розвідці, що друкується.

Д-ко пише: „цілий простір історичного існування українського народу“ і починає той простір спільно з москвинами 862 р., від Рурика, що його зве скандинавом, шведом, германцем. По підручнику, раніш у киян не було історії. Це противне вісткам літопису про полян, древлян, северян і ін., що вже до Руси вели організоване державне життя. Схема української історії у Д-ка в основі московська, а не українська. Тому він її починає, як москвини свою, Руриком, від 862 р., і через те про історичні факти, раніш від легенди про Рурика, він мовчить. Для Москви анти, поляни, древляни, тиверці й ін. з їх історичним життям непотрібні, тому й Дорошенкові для його Історії України вони зайві. Тим більше, що вони розвалюють норманську теорію і вигадку про єдність українців з москвинами. Так з української історії, Д-ко виключив антів з IV в., походи Руси на Сурож в 750—760 р. на Амастру в М. Азію й ін., все, що було до легендарного Ру-

рика і до 862 р. Еверс уже 1826 р. вказував на похід Руси на Царгород 100 років до Рурика, — нині існує велика література про доруриківську Русь, — Д-ко те все ігнорує. Вкажемо хочби лише на акад. Василевського і на Грушевського, що писали про ту Русь — у них і література вказана, а підручник те не бере під увагу.

У Д-ка українська народність не самостійна, бо вона є „галузь Східного словянства“, „галузь“ єдиної русскої народности, а галузь ніколи не самостійна, вона не має свого коріння і без цілості всихає. Тому виходило б з підручника, що без москвинів українці жити не здатні, мусять зоставитися при Москві. Цю належність і єдність нищить історія України до 862 р., походи й життя Руси до Рурика і т. д. Тому все це зайве для Д-ка і він виключив його з підручника. Задля тенденції єдності Українського народу з Московським Д-ко пропагує вигадку походження великоросів з переселення українців до фінів і спрепарував українську історію так, щоб українське вливалось в московське і ставало спільним. Цьому допомагають норманські тумани. У Д-ка українська історія не має національного характеру і самостійности, вона у його навіть там, де виставлена як самостійна, є історією тільки „галузі“.

Московська народність, каже Д., утворилася так: як прийшли половці і напали на Україну, то населення, як мирне й не воєвничне, вимандрувало собі в певній кількості на північ до фінів між Волгу та Оку, там змішалось з фінами, засмілювало їх з собою і з цього під владою князів Рурикового дому виплодилася народність Великоруська. (I, 63). В теорії Погодина й Соболевського Д-ко заміняв татар половцями, а великоросів — українцями і таким чином великороси у його виплодилися з мішанини українців з фінами.

Щоб заспокоїти українців, Д-ко на 67 с. написав на адресу москвинів панегірик, а саме, що з поміси українців з фінами з додачею виселенців з Новгороду й Пскова сформувалася „сильна, здорова, талановита, енергійна Великоруська народність, яка у високій мірі розвинула в собі державницький інстинкт“, тоді як українцям цього недостає (с. 67). Виходить по Д-ку, що українці нижча раса й суховата галузь. Він трактує москвинів за субект історії, а українців за обект.

На стор. 78. Д-ко пише: „Київ був головним і найдавнішим культурним центром на цілу Східну Європу. Його впливи простягались на Новгород, Полоцк, Володимир на Клязмі, Ростов, а пізніше й на Москву“. В цих суперечностях хаос.

Замість блудодійних твержень і порожніх слів, чи не краще було б подати в підручнику об'єктивні фактичні дані для самостійного думання і речевого висновку. Напр., про існування й характер українського звичаєвого права та Київської Руської Правди, що є старшою від Шведського Уложення та про українські писані пам'ятки права, старші від всіх словянських памяток права. Такого права Суждаль, Володимир, Ростов не мали і Руська Правда

у них чинною не була. Ці факти самі промовляють. Знання їх необхідне, а панегірик без фактів і ґрунту нічого не вартий.

Цей панегірик суперечить літописам і московським письменникам. Знищення суждальцями Києва в 1169. році, а Торжка в 1178. році, вирізування, потоплення й заслання новгородців та перенесення туди москвинів — це речі загально відомі. У Ключевського читаємо, що корінне словянське населення в Новгороді та Пскові було привітне, чесне й совісне в торгу, а від московських переселенців стало грубим, нечесним і безсовісним настільки, що припинився торг з чужинцями. (Ключевський, „Сказанія иностр. о Москвс. Г-ве“, Петрогр., 1918, с. 241, 243, 299). Характеристику великоросів, противну Д-ковій, подали Чехов (В овраге. Мужики), І. Бунин (Ночной разговор. Деревня.), І. Вольний (Юность), Вінберг (Крестный путь, 1922) і ін. В 1922 р. появилася брошура Горкого „О Русском крестьянине“. Характеризуючи „русских“, він підкреслив їх некультурність, дику жорстокість, катування дітей, „азіатські нрави“, рабський дух, незнання своїх героїв — фанатиків любови і справедливости, безідейність повстань, бунтів... В 1606 р., пише Горький, Іван Болотников кричав: „Бейте бояр, берите их жон и все достояние их, бейте торговцев и богатых и делите между собою их имущество“ — і цей заклик зібрав коло його десятки тисяч люду. Картина знайома по 1917. і сл. роках, тільки з проьяом більшої жорстокости. Проф. Ільїн шарактеризував московський нарід з інтелігенцією, як людей морально дефектних. У них, пише він, бракує чуття людської гідности. Не відчуваючи його в собі, не визнають його і в других, не цінять гідности і в інших. Жорстокість, відсутність моральної й правової мотивації, сила в злі й слабкість в добрі, не вірять в право і в чесну працю, назирають не на природу, а на майно сусідів, нечесність... (Ільїн, „Основ. задачи правоведения в России“, „Рус. Мысль“, 1922, кн. VIII-XII, Берлин, с. 162—183). Підручник повинен указати історичне лихо від такого сусіда, а не писати йому панегірик, що понижує українців, а величає москвинів. Мабуть автор не орієнтувався в тім, що Пушкин, Лермонтов, Грибоїдов, Мінський, Надсон, Гоголь, Чехів, Достоевський, Короленко, Мачтет, Горький, Аксаков, фон-Візін, Кантемир, Герцен, Огарев, Греч, Булгарин і багато інших „русских“ письменників не великороси, хоч говорили й писали „по руски“. Геніяльний Ляйбніц говорив і писав по французьки, а був німцем, і ніхто його до французів не залічує і задля нього не прославляє французів. Пушкин родом араб і німець, Лермонтов — шотляндець, Грибоїдов — поляк, Мінський, Надсон — жиди, Гоголь, Чехов, Достоевський, Короленко — українці, і т. д., а не великороси. Д-ко написав панегірик великоросам за чуже. З письменниками, що характеризували великоросів, Д-ко цілком розминається в поцінуванні, але доказів правдивости свого твердження не подав ніяких. Свій панегірик великоросам він написав безкритично. Подібно як з Ляйбніцом, мусить бути, нпр. і з Гоголем, Чеховим, Короленком — писали

вони по великоруськи, а належать, як Ляйбніц німцям, так Гоголь українцям, а не великоросам. Взагалі до того, що Д-ко вважає великоруським, виявляє він пристрась. Для московських учених підручник начинений величальними епітетами славославія й авторитету, напр. знаменитий російс. учений (I, с. 50), видатний рос. учений (с. 51), один з найбільших авторитетних російс. учених останнього часу проф. (с. 52), великий рос. учений (с. 65), видатний рос. учений (с. 65), відомий рос. учений (с. 17) і т. д. У москвинів галерія знаменитостей і акафисти для них, а в українців фальшивники і несовісні, хоч іноді і з компліментом. Але чи це годиться для підручника! Замість доказів, Д-ко хоче переконувати величанням. Це присипляє самостійність думання та критичне трактування в науці. На що самому думати й установляти докази, коли сказав „один з найбільших авторитетних російс. учених останнього часу проф.“ і т. д. Так стояли на колінах і перед Шлєцером, Карамзиним, Полевим та ін., а скільки шкоди вони наробили науці, а за ними їх обожателі та коліноприклонники перед їх фальшивим авторитетом.

Д-ко наслідує Шлєцера, Карамзина, Полевого, Волконського Мошина і т. п. та обстоє норманство Руси, а сам науково не попрацював над доруриківською історією Українського народу, ховається від української історичної давнини за норманські тумани і приносить в жертву — байкам та вигадці про єдність українців з москвинами — історичну дійсність, науку, факти. Українська школа істориків: Максимович, Костомаров, В. Антонович, Багалій, Грушевський, Пархоменко й ін. відкинули норманство Руси з переконання, совісно, науково аргументуючи. Грушевський подав наукову критику норманізму в I. т. „Іст. Укр. Руси“ (1913, с. 602—624). Докази його далеко не вичерпуючі, але рішальні. Д-ко не може повалити їх науково і старється скомпромітувати наукову чесність і совість українських учених. Він назвав їх фальшивниками і несовісними в науці. (I, с. 12, 39).

Д-ко поклав норманську теорію в основу Історії України. Тут він цілком розминувся з українською школою істориків і пішов за московською школою. Аргументи за норманством Руси він механічно взяв від Мошина, який скомпілював їх і подав фільольогічні анегдоти як наукові істити. Аргументів проти української школи він не навів ніяких, пише без доказів і обвинувачує українську школу вчених істориків, що вони „всіма способами стараються довести“, що Русь не Шведи, тому „Костомаров, Антонович, Грушевський, Багалій“ з іншими антинорманістами „готові шукати Русь на півдні, ... аби ли шень не в Скандинавії“. (с. 38—39). В дійсності Русь справді не Шведи, а Д-ко всіма способами старається довести, що Шведи, і, не мавши на те доказів, хоче, щоб ніхто з учених не шукав Руси там, де вказує шукати наукова розвідка, знання і розум, а щоб повірив на слово Дорошенкові, Мошину, Волконському, який покликається на те, що він сам з Руриковичів, і т. ін. І от, Д-ко робить закид, що українські учені працюють не ради науки й істини, а для

